

Varslingsplikt når det er fare for pasientsikkerheten

Som det fremgår i det følgende har helsepersonell ikke bare rett, men plikt etter helsepersonelloven § 17 til å varsle myndighetene om forhold som kan medføre fare for pasientsikkerheten. Bestemmelsen lyder:

«§ 17. Opplysninger om forhold som kan medføre fare for pasienter eller brukere

Helsepersonell skal av eget tiltak gi tilsynsmyndighetene informasjon om forhold som kan medføre fare for pasienters eller brukers sikkerhet. Det skal ikke gis informasjon om taushetsbelagte opplysninger.»

Bestemmelsen slår fast at helsepersonell på eget initiativ plikter å gi tilsynsmyndighetene, i første rekke Fylkesmannen, opplysninger om forhold som kan sette pasienters helse og liv i fare. Plikten gjelder hver enkelt, en kan ikke la være å varsle fordi man tror at andre har gjort det eller mener at andre er nærmere til å gjøre det. Har man en arbeidsgiver bør man vurdere å ta forholdet opp med denne først, men direkte varsling skal ikke utløse sanksjoner fra arbeidsgiver.

Hva skal til for at varslingsplikten inntre

For at varslingsplikten skal inntre må forholdet representere en fare. Med «forhold» menes tiltak, rutiner, teknisk utstyr, svikt og mangler i organiseringen av tjenesten. Det kan også være helsepersonell som mangler faglige kvalifikasjoner eller personlige egenskaper, for eksempel på bakgrunn av psykiske lidelser, rusmiddelmissbruk, manglende oppdatering eller vilje til å innrette seg etter egne kvalifikasjoner. Forholdet må være av en slik art at pasienten kan påføres skade, smitte eller liknende.

Den som varsler gis rom for å vurdere feil. Når varselet er avgitt er det opp til tilsynsmyndighetene å undersøke forholdet nærmere, en trenger altså ikke være sikker på at det er fare for pasientsikkerheten for å varsle.

Krav til varselet

Varsel kan gis muntlig eller skriftlig, og det er mulig å varsle anonymt. Av hensyn til tilsynsmyndighetenes oppføl-

ging av saken er det anbefalt å varsle skriftlig og med eget navn.

Varsling når helsepersonellet er egen pasient

Tilsynsmyndighetene vurderer det slik at helsepersonell er forpliktet til å varsle om forhold ved helsepersonell som er egne pasienter, der man mistenker at de bør fratras autorisasjonen. Her må det imidlertid utvises stor grad av skjønn med tanke på taushetsplikten. Det må foreligge forhold som ganske klart kan være til stor fare for sikkerheten før tilsynsmyndighetene varsles.

Gjengjeldelse mot varsleren

Varsling må normalt kunne gjøres uten at det får følger for varsleren, som har utført sine lovpålagte plikter som helsepersonell ved å varsle.

Spørsmålet om helsepersonell kan straffes for å ha varslet har vært oppe til vurdering i Agder lagmannsrett (LA-2007-139546).

I saken krevde en tidligere overlege ved et sykehus erstatning og oppreisning som følge av at kolleger hadde

varslet om hans manglende kvalifikasjoner. Overlegen hadde inngått en sluttavtale med arbeidsgiver, og retten skulle ta stilling til om det var i strid med avtalen å varsle. Retten uttalte her at det ikke kan inngås avtaler som begrenser varslingsplikten.

Det ble også tatt stilling til om varsler kunne holdes ansvarlig for ærekrenkelse. Retten kom til at det klare utgangspunktet er at den som har avgitt et utsagn i henhold til en lovpålagt varslingsplikt, ikke har opptrådt rettsstridig, og at selv om det ikke kan utelukkes å bli ansvarlig for ærekrenkelser i denne sammenheng skal det mye til. Det konkluderes med at varslingsplikten etter § 17 går foran lojalitetsplikt, instruksjoner fra arbeidsgiver, og eventuelle avtaler mellom ansatte og arbeidsgiver om ikke å varsle.

Hensynet til pasientsikkerheten og at varsling ikke skal gjengjeldes gjelder selv om tilsynsmyndighetene kommer til at det ikke var grunnlag for varslingen. Skadevirkningen for den det varsles om vil være begrenset der det ikke er grunnlag for kritikk. Det er allikevel

viktig å hensyn til den det varsles om og å ikke opptre unødige krenkende.

Konsekvensen av å ikke varsle

Helsepersonell som ikke varsler der det skulle ha vært gjort, risikerer å få pliktbruddet påpekt av Fylkesmannen. Det følger av helsepersonelloven § 56 at Statens helsetilsyn kan gi advarsel til helsepersonell som forsettlig eller uaktsomt overtrer plikter etter loven hvis pliktbruddet er egnet til å medføre fare for sikkerheten i helsetjenesten, til å påføre pasienter en betydelig belastning eller til i vesentlig grad å svekke tilliten til helsepersonell eller helsetjenesten. Sistnevnte vil bare være aktuelt for grove brudd på varslingsplikten.

Forholdet til NTFs etiske regler

Tannleger som er medlemmer av NTF er i tillegg pålagt å følge NTFs etiske regler. Her finnes det en egen bestemmelse om varsling i § 12, som lyder som følger:

«§ 12 Varsling

Dersom en tannlege oppdager tegn til faglig eller etisk svikt hos en kollega

eller medarbeider, bør han/hun først ta det direkte opp med vedkommende. Formen bør være varsom.

Tannlegen kan velge å ta saken direkte opp enten med lokalforeningen, administrativt overordnet eller aktuell helsemyndighet.»

Her anbefales det å ta saken direkte opp med den det gjelder først. Bestemmelsen er ikke ment å begrense varslingsplikten etter helsepersonelloven § 17, men den som viser tegn på å utsette pasientene for fare har kanskje også behov for annen oppfølging. En slik bekymring kan være vanskelig å ta opp med den det gjelder. Ved å ta saken opp med lokalforeningen kan denne sette vedkommende i kontakt med kollegahjelpsordningen, og lokalforeningen kan ved flere henvendelser om samme tannlege finne grunn til å gjøre nærmere undersøkelser.

*Silje Stokholm Nicolaysen
Juridisk rådgiver i NTF*